

მერაბ ბერიძის ლექსების სასიტყვეთი

მოკლე შინაარსი

გამოიცა მერაბ ბერიძის ლექსების კრებული. წინამდებარე წერილში შევეცადეთ რამდენიმე რაკურსით წარმოგვეჩინა მერაბ ბერიძის პოეზიის სასიტყვეთი. მის ლექსით სივრცეში დაუნჯებულთა სრულიად საქართველოს ნაირგვარი გეოგრაფიული სახელები, ზედმიწევნით და მრავალგზის კი – მესხეთის – პოეტის მშობლიური კუთხისა. გვხვდება გამოჩენილ ისტორიულ პირთა, სასულიერო მოღვაწეთა, მწერალთა, ლიტერატურულ პერსონაჟთა სახელები, რომელთაც უხვად აქვთ როგორც ინდივიდუალური კონოტაციები, ასევე ხატოვანი წარმოდგენები.

მერაბ ბერიძისეული სიტყვათხზვა ამ ერთი (პირველი) კრებულის მიხედვითაც კი ძალიან მრავალფეროვანია. ეს პოეტური ენის ის სიტყვებია, რომლებიც არ განეკუთვნება საერთო შალიტერატურო ენას, ხოლო ის კრიტიკრიუმში, რომლითაც სიტყვა მიეკუთვნება საერთო სალიტერატურო ენას, მარტივია: იგი უნდა დადასტურდეს ქართული ენის ძირითად, ფუნდამენტურ, აკადემიურ ლექსიკონში.

სიტყვის მნიშვნელობის განსხვავებულ ნიუანსთა უსასრულობა, სემანტიკურ სტრუქტურათა გართულება და გაუბრალოება – აი, სიტყვის მრავალწახნაგოვანი არსებობის ზოგიერთი გამოვლენა პოეტურ ტექსტში. ყოველ პოეტს ხომ თავისი პოეტური ლექსიკონი, მყარი სემანტიკური რიგი, სიტყვათა შორის კავშირთა თავისი სამყარო აქვს. შემოქმედის სასიტყვეთი იმითაც არის საყურადღებო, რომ მასში ხშირად შემონახული და გამომხეურებულია ნაკლებად ცნობილი ან ჟამთა სვლის გამო სრულიად მივიწყებული და ზოგჯერ უცნობი ლექსიკური ერთეული, დღეს უკვე იშვიათად ხმარებული.

მერაბ ბერიძე მიმართავს ისეთ სიტყვაწარმოებას, რომლის დროსაც იყენებს თავსართ-ბოლოსართების ჩვეულებრივ ინვენტარს, ლექსიკონებში დადასტურებულ ძირებსა თუ ფუძეებს და მათი შეერთებით იძლევა დერივატს ან კომპოზიტს, რომელიც სავსებით სწორია წარმოების თვალსაზრისით და, ამავე დროულად, უჩვეულოა შინაგან კავშირთა მოულოდნელობის

გამო. მისი სიტყვათქმნადობა შემოქმედებითი პროცესის განუყოფელი ნაწილია და ავლენს ენის შინაგან ბუნებას, მის პოტენციას. სიტყვაწარმოების მოდელთა წარმოდგენა, ფაქტობრივად, ენის პოტენციურ შესაძლებლობასწარმოაჩენს, რაც ენის პოეტურ სიტყვაწარმოებით სისტემაში მანიფესტირდება. მერაბ ბერიძისეული სიტყვათქმნადობა მრავალფეროვანია ამ ერთი (პირველი) კრებულის მიხედვითაც კი, ხოლო ავტორისეული ოკაზიონალიზმები უცილოდ ამდიდრებენ ქართული ენას.

*Marika Jikia*

## **MERAB BERIDZE'S VERSES' WORD WORLD**

### *Abstract*

A collection of Merab Beridze's poems has been published. In the present letter we have tried to present the poetry word world of Merab Beridze from several angles. In his verse space, are treasured various geographical names of all Georgia and – thoroughly and many times – those of Meskheta – the native land of the poet. We can meet there the names of prominent historical figures, clergymen, writers, literary characters, who have in abundance both, individual connotations and pictorial representations.

Merab Beridze's word composing is diverse. These are the words of the poetic language that do not belong to the common literary language, and the criterion by which the word belongs to the common literary language, is simple: it must be evidenced in the main, fundamental, academic dictionary of the Georgian language.

The infinity of different nuances of the meaning of the word, the complication and simplification of the semantic structures – these are some of the manifestations of the multifaceted existence of the word in a poetic text. For, every poet has his own poetic vocabulary, strong semantic sequence, his own universe of connections between words. The Creator's word world also merits attention, for there often is preserved and exposed a lexical unit, sometimes unknown, sometimes – less known or completely forgotten due to the passage of time and rarely used today.

During word production Merab Beridze uses the usual inventory of prefixes and suffixes, roots or stems evidenced in dictionaries, and by combining them gives a derivative or composite that is completely correct

in terms of production and, at the same time, is unusual because of unexpectedness of internal connections. His word production is an integral part of the creative process and reveals the inner nature of the language. The presentation of word-production models, in fact, reveals the potential of a language, manifested in the system of poetic word-production of the language. Merab Beridze's eloquence is diverse even according to this one (first) collection, and the author's occasionalisms undoubtedly enrich the Georgian language.

**Key Words:** Merab Beridze's verses' word world, onyms, occasionalisms

პოეტურ თხზულებათა ლექსიკას სწავლობენ არამარტო ლიტერატურათმცოდნეები, არამედ ენათმეცნიერებიც, რომლებიც იკვლევენ ენის დერივაციული საშუალებების შემოქმედებითად გამოყენების უნარს. ავტორისეული სიტყვათქმნადობა შემოქმედებითი პროცესის განუყოფელი ნაწილია და ავლენს ენის შინაგან ბუნებას. სიტყვაწარმოების მოდელთა წარმოდგენა, ფაქტობრივად, წარმოაჩენს ენის პოტენციურ შესაძლებლობას, რაც ენის პოეტურ სიტყვაწარმოებით სისტემაში მანიფესტირდება.

შემოქმედის სასიტყვეთი იმითაც არის საყურადღებო, რომ ხშირად მასში შემონახული და გამომზეურებულია ნაკლებად ცნობილი ან ჟამთა სვლის გამო სრულიად მივიწყებული და იქნებ ზოგჯერ უცნობი ლექსიკური ერთეული, დღეს უკვე იშვიათად ხმარებული. სიტყვის მნიშვნელობის განსხვავებულ ნიუანსთა უსასრულობა, სემანტიკურ სტრუქტურათა გართულება და გაუბრალოება, შინაგან კავშირთა მოულოდნელობა – აი, სიტყვის მრავალწახნაგოვანი არსებობის ზოგიერთი გამოვლენა პოეტურ ტექსტში. 2019 წელს სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობამ დასტამბა ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის, გამოჩენილი ონომასტიკოსის, პროფესორ მერაბ ბერიძის ლექსების კრებული სათაურით – „უნდა იფხიზლო მაშინ, როცა მგლებსაც კი სძინავთ“. წინამდებარე წერილში ჩვენ შევეცდებით, რამდენიმე რაკურსით წარმოვაჩინოთ მერაბ ბერიძის პოეზიის მხოლოდ სასიტყვეთი მისი ლექსების იდეურ-მხატვრული ანალიზის გარეშე.

ერთი შეხედვით, საკუთარი სახელი ყველაზე ცხადი გრამატიკული კატეგორიაა. იგი მუდამ მიემართება სივრცისა და დროის ერთ კონკრეტულ ობიექტს – პირს. ყოველი ტიპის სა-

ხელთაგან ადამიანის საკუთარი სახელი ყველაზე უფრო კონკრეტულია და მას ამავე დროს სიგნიფიკატორული შინაარსი არ გააჩნია. საგანთა ერთადერთი დასახელებაა, რომელსაც, თუ მკაცრად ვიმსჯელებთ, მნიშვნელობა არა აქვს, უშუალო ცნებითი მიმართება არ გააჩნია. მკითხველის წარმოსახვასა და განწყობას ხელს უწყობს ლიტერატურული ონიმების არსებობაც. ლიტერატურული ონიმები გამოიყენება ექსპრესიული მიზნებისათვის, ამღიდრებს და სისტემურობას ანიჭებს ნაწარმოებს.

ყოველდღიურ კომუნიკაციაში ვიყენებთ საკუთარ სახელებს, რომელსაც მიეკუთვნება რეალურად არსებული ადამიანის, ქალაქის, მდინარის, მთისა თუ ნებისმიერი ობიექტის სახელი, რომლითაც პოეტები ლიტერატურულ პერსონაჟებს, საგნებსა და სიუჟეტებს ქმნიან, ისინი გარდაიქმნებიან ლიტერატურულ ონიმებად. ყოველი ლიტერატურული ნაწარმოები განსხვავებულ, სპეციფიკურ ხასიათს ატარებს, რომლითაც ავტორის ორიგინალობა და ინდივიდუალიზმი ვლინდება და რომლის დანიშნულებაც, შექმნას შესაბამისი განწყობა, რათა ზემოქმედება მოახდინოს მკითხველის ქცევისა თუ განცდის მიმდინარეობაზე. სხვადასხვა ტიპის ლიტერატურული ონიმების მოხსენიებით ხდება აზროვნების ფიქსაცია ერთ კერძო დენოტატზე, გონება ქვეცნობიერად აერთიანებს, მობილიზაციას უკეთებს, ყველა არსებულ ინფორმაციას მოცემულ ობიექტზე. მწერალი ერთი სახელდებით მკითხველის გონებაში მის ირგვლივ არსებული ინფორმაციის ლოკალიზებას ახერხებს. რა ხდება ამ კუთხით მერაბ ბერიძის პოეზიაში?

რა და აქ არის დაუნჯებული ქართულ გეოგრაფიულ ონიმთა ნამდვილი ხაზინა: აღზევანი, აჭარა, აბასთუმანი, აბული, აბულის მთა, ამირანის გორა, ალაგური, არმაზი, არტაანი, არტანულა, ასპინძა, ახალციხე, ბარაღეთი, ბუზმარეთი, ბურნაშეთი, გელათი, დამალა, დიდგორი, ერუშეთის მთები, ვანის ქვაბები, ვარძია, ვერე, ზადენგორა, ზანავი, ზარზმა, თბილისი, თმოგვი, ივლიტა, კუმურდო, მესხეთი, ობოლეთის ტყე, ოკამი, ოცხე, ოცხის წყალი, ოცხურა, სათახვის ტბა, სათხე, სამცხე, სარო, საფარა, საქართველო, სადამოს ტბა, სამსარი, საფარა, საფარის მთები, სდესა, ტობა, ფარავნის ტბა, უნაგორა, ფოკა, ქართლი, ქვაბლიანი, ქილდა, ღრელი, ღრელის მთა, ღრტილა, ყანობილი, ჩორჩანი, წყაროსთავი, ჭაჭკარი, ჭოპორტი, ჭულევი, ხანაკი, ხევგრძელა, ხერთვისი, ხიზაბავრა, ხიზი, ჯავახეთი...

და ასგზის შეგვხვდა, მეტჯერ თუ არა,მტკვართა მტკვარი. უამათოდ ჩვენი ყოფა წარმოუდგენელიაო, - აკი აცხადებს წინათქმაში მერაბ ბერიძე. საკუთარი სახელით, როგორც წესი, იდენტიფიცირდება დასახელებული პირი როგორც შეტყობინების ობიექტი (საგანი) და მაქსიმალურად არის რეალიზებული მისი დენოტატური შესაძლებლობები. მერაბ ბერიძის ლექსებში გვხვდება გამოჩენილ ისტორიულ პირთა, სასულიერო მოღვაწეთა, მწერალთა, ლეგენდების გმირთა თუ ლიტერატურულ პერსონაჟთა სახელები, რომელთაც უხვად აქვთ როგორც ინდივიდუალური კონოტაციები, ასევე ხატოვანი წარმოდგენები: ადამი, ევა, იოანე, ქრისტე, მუჰამედი, ზადენი, აფროდიტე, აპოლონი, ელია, ამირანი, ბადრი, უსუპი, დავითი, დალი, ნინო, ბაგრატიონი, არსენი, გრიგოლ ხანძთელი, სერაპიონ ზარზმელი, ლაშა-გიორგი, იაი, რუსთაველი, ჭაშნავირი, ფრიდონი, ცოტნე, სააკაძე, ერეკლე, კოხტა, საკოცარი, ილია, გალაკტიონი, შალიკაშვილი, აბაშიძე, ჯუღაშვილი, მელანო, იოკიმე ბერიძე, ბექა, ვასიკო, ზვიადი, ნათელა, ნათია, სერგო, გიგი, ზურა, ვატი, სოსო, ნუგზარი, კიკოლა, სულეიმანა და სხვ. და სხვ.

ონიმთა მიმართ ავტორის არაგულგრილობის საილუსტრაციოდ მოგვაქვს კრებულის პირველივე ლექსი – მაინც ვერა ვოტქვი სათქმელი:

**ვარძიას** ვანთე სანთელი,  
**ვანის ქვაბებში** ვილოცე,  
**კუმურდოს** მადლი ვიწიე,  
ვაქე მაცხოვრის სინორჩე.  
**წყაროსთავს** ძალა შევთხოვე,  
**ფოკას** დავეოცნე **ნინოს** გზა,  
**სადამოს** სამთა ტაძართა  
ეუპნიე ველის მიმოზა.  
**სათხის** ტაძარზე ნათალი,  
უცხო დამცქერის ლოდები,  
**ბურნაშეთ-სამსრის** სალოცავთ  
ახლავთ წინაპართ გოდება.  
**ღრტილას ხანძთელმა** დამლოცა,  
**არსენს** უკურთხა **საფარა**,  
**ლაშა-გიორგი** – **ბარაღეთს**  
თვით დანთებია ლამპარად,  
მაინც ვერა ვოტქვი სათქმელი,  
ღმერთმა მქნა მიუსაფარად.

მოვერიდები ტერმინ პოეტური სიტყვათხზვის მკაცრ განსაზღვრებას. ეს არის პოეტური ენის ის სიტყვები, რომლებიც არ განეკუთვნება საერთო სალიტერატურო ენას, ხოლო ის კრიტერიუმი, რომლითაც სიტყვა მიეკუთვნება საერთო ლიტერატურო ენას, მარტივია: იგი უნდა დადასტურდეს ქართული ენის ძირითად, ფუნდამენტურ, აკადემიურ ლექსიკონში (ჩვენს სინამდვილეში ეს ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონია); ხოლო თუკი ლექსიკურ ერთეულს დიალექტიზმის სურნელი ახლავს, იგი უნდა დაიძებნოს ან ალექსანდრე დღონტის ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონაში, ან მესხურ-ჯავახური ტექსტების თანმხლებ ლექსიკონებში. ქართულს, ისევე როგორც სხვა ენებს, აქვს საშუალებები, რომელთა მეშვეობითაც წარმოიქმნება ახალი სიტყვები. ამ მხრივ განსაკუთრებული როლი აკისრიათ აფიქსებს. პოეტურ ტექსტში ვლინდება სიტყვის მნიშვნელობის ნიუანსები, რთულდება ან მარტივდება სემანტიკური სტრუქტურები. ყოველ პოეტს ხომ თავისი პოეტური ლექსიკონი, მყარი სემანტიკური რიგი, სიტყვათა შორის კავშირთა თავისი სამყარო აქვს. ახალი ელფერი სიტყვას შეიძლება შესძინოს ერთმა ნიუანსმაც კი, იქნება ეს მოულოდნელი კონტექსტი, სიტყვის მაწარმოებელი ყალიბის შეცვლა თუ აფიქსის უჩვეულო გამოყენება ამა თუ იმ ფუძესთან. რადგან ყველა მაგალითი ამ წიგნიდან არის, გამეორებათა თავიდან ასაცილებლად მხოლოდ გვერდს ვუთითებ. ასე, მაგალითად, „ვიშ“ შორისდებული მრავლობითისა და მიცემითი ბრუნვის ნიშნით: „და აღარა აქვს აზრიწუხილს, ვაის და ვიშებს.“ (78).

გაარსებითებულია ზმნიზედა „ზემოთ“:

„რალაც აზრი აქვს ზემოთში დაღლას“ (226).

ასევეა ნაბრუნები ზმნიზედები:

„ამ გაწყვეტილს გუშინს და ხვალეს (56),

„იამე ხვალის ოცნების ტაძრით“ (60).

ლექსებმა „არყი“ უპირატესად ნათესაობით ბრუნვაში გვაქვს გათავისებული: არყის ხე, არყის ტოტი, არყის ქერქი. იშვიათად და ისიც სპეციფიკურ ტექსტებში „არყი“ უცილოდ სახელობით ბრუნვაში გვხვდება. მერაბ ბერიძესთან კი ამ სიტყვას მოთხრობით ბრუნვაში გადავაწყდით:

„არყმა უმაღლ გადაწყველა“ (190).

სიტყვაწარმოების მოდელები, ფაქტობრივად, ენის სიტყვაწარმოებითი სისტემა, არის ენის პოტენციური შესაძლებლობა,

რითაც რეალიზდება პოეტური სიტყვათქმნადობა. ოკაზონალიზმები ვერ შეიქმნება ენის დერივაციული სისტემის უგულვებლყოფით.

ნეოლოგიზმები, რომლებიც გვხვდება მერაბ ბერიძის პოეტურ შემოქმედებაში, ისეთი სიტყვაწარმოებაა, რომლის დროსაც შემოქმედი იყენებს თავსართ-ბოლოსართების ჩვეულებრივ ინვენტარს, ლექსიკონებში დადასტურებულ ძირებსა თუ ფუძეებს და მათი შეერთებით იძლევა დერივატს ან კომპოზიციას, რომელიც სავსებით სწორია წარმოების თვალსაზრისით და, ამავდროულად, უჩვეულოა შინაგან კავშირთა მოულოდნელობის გამო.

და რაც მთავარია: იგი მერაბ ბერიძისეულია...

სახელებით დავიწყოთ.

**წარმოქმნილი სახელები:** სა- -ეთ- თავსართ-ბოლოსართითაა სამუსიკეთი (104), სასულეთი (43, 152);

სა- -ე : საძეგლე (87), სანისლე (196);

-ეთ-ბოლოსართითაა შავგულეთი (70);

-ობა-თია წარმოქმნილი უდღეობა (65), სავსემთვარობა (110), ქარობა (154), ბახალობა (215), გულდრძობა (65);

-ება-თია დაძაღლება (155);

-უნა: გოჭუნა (213).

**ერთცნებიანი კომპოზიციები:** დიდპაპა (25,74)), ლოდკაცა (28), გულისგული (114, 132), ბლიცბრძოლა (131), უკუპროცესი (207), ცრუმეტყველი (183), ჯაჭვ-თორანი (166), უკუნ-ბნელი (219), პატრონსაგინელი (199), იო-წიო (ფიქრი) (145), ძირქუში (168), სტანდარტსახლები (45), ზნეჯამბაზობა (20).

**ორცნებიანი კომპოზიციები:** ხმაღ-კეჭნობა (27), საგზალ-სამზადისი (85), კენარ-შეთამაშება (132), ტკბილ-მწარე (32).

**წინა ვითარების:** ნანისლი (205), ნაკარკალი (28), ნაძაღლარი (17), ნაზაფხულ-ნაიმედარი (38) (ქეგლ-შია ნაიმედვეი), ნაორგულები (151), ნაგულარი (192), ნაბაღღამარი (192), ნაკვალევი (193) (ქეგლ-შია ნაკვალევი).

**ზედსართავი სახელი:** შემოდგომურა (13, 246), მერცხლიბუდური (34), შუაცეცხლური (34), ყვაური (215), ჩრდილმადლიანი (124), გამოგლეჯილებიანი (154).

ემოციის გასამძაფრებლად ავტორი ხშირად მიმართავს ლექსემის **გამეორებას** მსაზღვრელ-საზღვრულის სინტაგმაში.

მსაზღვრელი ნათესაობით ბრუნვაშია: დილის დილას (190), დღეის დღის (167), ღამის ღამეა (228), გულის გულს (47).

მსაზღვრელი მრავლობითსა და ნათესაობით ბრუნვაშია: მზეთა მზე (45), ფერთა ფერებს (100), მრავალთა მრავალში (201), ვარდთა ვარდი (177), მტკვართა მტკვარი (113);

იგივე – პოსტპოზიციური მსაზღვრელით: ძალი ძალათა (63), მამა მამათა (63).

ასევე ერთი და იმავე ლექსემის შემცველი სინტაგმები, ოღონდ უქონლობის ცირკუმფიქსიანი მსაზღვრელით – უდროლო დროს (95), უძილო ძილით (204), უგულო გული (22), უსხეულოთა სხეული (17).

უქონლობის ცირკუმფიქსიანი საზღვრულით – პურიანი უპურიობა (225).

ოკაზონალური სიტყვა განსხვავდება უზუალურისაგან, მაგრამ ავლენს ენის დერივაციულ-ექსპრესიულ პოტენციას (ზექალაშვილი, კიკნაძე 2015: 87). როგორც დიალექტებში, ასევე ქართულ სალიტერატურო ენაში ზმნურ ოკაზონალიზმთა წარმოებას დიდი ტრადიცია აქვს.

მერაბ ბერიძის პოეტურ თხზულებებში საინტერესო **ზმნური ფორმები** შეგვხვდა: წაუემუვლა (220), დარდება (14), გაწვინიკდა (65), აროკდნენ (74), გავეშდება (126), ჩამოღება (132), შევემშევი (148), იჭყირება (177), მიციით (202), ვეხეტოთ (175), აულურიულდურდნენ (179), მახმია (186), გადმოცხოვრდება (73).

**ნასახელარზმნათა სიუხვეცაა:** წაუქარია (246), დააქვირითა (213) (ქეგლ-ში ეს ზმნა არ არის; არის ამ ზმნის ვნებითი გვარის ნამყო დროის მიმღეობა – დაქვირითებული), მდედრობს (213), გაუჭანგიათ (25), მეგარემოთ (28), ჭინკაობენ (105), გამონაცრავს (125), დაამისნებს (36), ავილანდები (193), გაიმტკაველებს (100), ვიგაზაფხულებთ (188), წაუმუხლავთ (106), ჩამოიმუხლა (123), მიყვავილე (144), შემოაღისფრდა (104), მიეზამთრა (136), ჩაისადგურა (165), გადავინაზე (220), გამიცისფერა (247).

მოულოდნელი **პირის ნიშნებია:** წავგრძელდები (222), დამეყვედრება (17), შეგაფეთებ (23), გადაგქარო (23), მაციოთ (28), მაკანკალოთ (28), მიმატანო (208), დამეყუა (26).

**ზმნები -ობ თემის ნიშნით:** მდედრობს (213), წითლობს (246), მწიფობს (23).

**თემის ნიშნის ჩანაცვლება:** წაგიბილწებს (223), ჩაგეკოცნები (139)

**ქცევა:** მიმამხერს (70), ვიწიე (11).



**სხვა ზმნისწინის დართვა:** შემოყველა (193) (ქეგლ-შია შეყველა), გადახუნდება, გადახუნდა, გადაუხუნდა (209, 178, 248), ამოილოდნა (38), შემოალისფრდა (104), წაუშუხლავთ (106), ჩამოიშუხლა (123), მომთავაზებენ (153), შემოსძაღვია (160), ჩაისადგურა (165), გადავიანაზე (220), გადაწყველა (190).

**საწყისი:** ამორბედება (37), სიბორგილი (39), არმოსვლა (200).

**მიმღეობა:** გადაბუჩქული (32), დაუქუხარი (37), განუგმირავი (39), მწოლარ-მდებარე (49), მოხავსული (58), ჩამოსაქცევარი (67), გამოწურვილი (117) (ქეგლ-შია გამოწურული), აწალკული, დაწალკული (129), ჩამომღღვარი (160), ამომბრუნებელი (166), მოჭოჭმანე (177), გადაწურვილი (200) (ქეგლ-შია გადაწურული), დამაბრკოლები (167) (ქეგლ-შია დამაბრკოლებელი), მოყელყელე (217) (ქეგლ-შიამოყელყელეებული) და სხვ.

ავტორი ხშირად იყენებს ვნებითი გვარის წარსული დროის **-ნა-პრეფიქსიანი მიმღეობის** (შანიძე 1973: 575) ფორმებს: ჩამონადნობი (160), ოხონნაყლაპი ((205) (ქეგლ-შია ნაყლაპავი), დანახველები (59), ნავსები (193). ნაკვალები (193) (ქეგლ-შია ნაკვალევი), (მზე) ნაკვები (193).

**მიმღეობიანიკომპოზიტები:** გზადშემოყრილები (241), ნაცარ-წასმული (217), სიცარიელე-შეპყრობილი (158), არმოქმელები (80), ზამთარგავილი (28) (ქეგლ-შია ზამთარგამოვლილი), ჭილყავაშესეული (65), პირმტეხი (69), ფუძემოშლილი (73), სათვალემოგდებული (84), მზენაკვები (193), ხიდწადებული (96), ტოტგადახლართული (92), ვნებაშეუმშრალი (86), დამენაწვლები (248), ავადმყოფობაშეყრილი (118), ახლადდაბადებული (213) (ქეგლ-შია ახლდაბადებული), წელაუმართავი (38) (ქეგლ-შია წელგაუმართავი), გულდაგვალული (209), სამკომპონენტიანია თავსნაცარდაყრილი (183) (ქეგლ-შია ნაცარდაყრილი), .

**ზმნიზედა:** შემოდგომისპირ (248), სახიერ (39), ორცისშუა (41), უმთენაროდ (68), უამთებოდ (70), სისხლდაკრულად (151), შორისც (166), უმფარველოდ (208).

მერაბ ბერიძე რამდენიმე ლექსს უძღვნის გაზაფხულს, თუმცა წელიწადის დროებიდან მისთვის დომინანტური მაინც შემოდგომაა, რომელსაც იგი განსაკუთრებულად წარმოაჩენს. (იხ. ლექსები: შემოდგომა (182), გვიანი შემოდგომა (95), შემოდგომა, ფერები (227), შემოდგომის ფერები (246): ჯერ ხომ არ ვიცით, შემოდგომის რომ დგას სურნელი (182);

შემოდგომამ შემომცინა, დამავიწვა გაზაფხული (42);

ვიცი, მოვიწყენ ისევ შემოდგომურა ტყეზე (13);  
შემოდგომურა ყვავილებს ხომ ვუმღერ ძველ სიმღერებსა  
(246);

შემოდგომური გემოსავს სამოსი (121);  
შემოდგომისპირ მოსულნი ხევის ქარს წაუქარია (248);  
აქ მწვანე ფერებს შერევია თვით შემოდგომა (178);  
შემოდგომაც თავს იწონებს მხოლოდ მათი წყალობით (138);  
შემოდგომას უდროოდ დროს ყინულეთი მოება (95);  
შემოდგომის სურნელება ქონდრის სუნით შემოაქვს (94);  
ძოწისფერში გადასული შემოდგომა იწვოდა (132);  
მიეზამთრა დღე შემოდგომის (134);  
შემოდგომის სამი თვე გაზაფხულში შევიდა (213);  
ხეს მომწყდარა შემოდგომა, სიყვითლეში ბანაობს (227);  
შემოდგომის ნაზი გრძნობით საღამოს ეტყვის სამომავლოს  
(242);

აი, შემოდგომა ჩემსავით შემოდგა (84).

მერაბ ბერიძის ლექსებს უცილოდ აფერადებენ **დიალექტური** ფორმები: გადუარა (100), მოველი (223), გადესლართა (129), გადიტარა (134), გადუწია (134), გადვეში (18). ოდოჟღერი (141), ბუტუსარი (222), ნაგუხალი (37, 136), დრამი (175), რამდის (101, 145, 158).

მეგრული უნდა იყოს ოჭვართო (217).

ქრომატიულად ამადლებულია **არქაული** სიტყვაფორმები, რომლებიც სიძველის კოლორიტს ანიჭებენ სალექსო ქსოვილს: ვვლო (13), რბოდი (241), არს (15), სახიერ (39), რებული (132), მიხარის (183), მოგელამუნვის (73), საწიერ (239).

მის სასიტყვეთში ჩაღრმავებისას გვერდი ვერ ავუარეთ ხატოვანი აზროვნების გამოვლენას ექსპრესიულ სიტყვათშეხამებებით:

დღეს ხსნილია ლექსებისთვის (242),

გაუმარჯოს გაბზარული იდეების გადარჩენას (242),

მთვარემ ჩამოღელა ღრუბლის მკერდი (132),

ქვაზე ხავსი მიყუჟულა (227),

დრო, წამებად ნაჩეხი, საათს გამოქცეული (228),

უჭკუობის თარეში სახეზეა! (231),

ოზონნაყლაპი ფიჭვები დგანან ტყის თავდავიწყებად (205),

გამომექცევა ფიქრები შენკენ, მოწყენილ ნისლებს თავს  
შეაფარებს (248),

გადახუნდება ძველი არაკი (248),

უფლებას მართმევს სიჩუმე (152),

მეგონა, ჩამოტყდა ზეციდან მზის კიდე (19),

უნდა იფხიზლო, ირგვლივ როცა მგლებსაც კი სძინავთ(120)  
(ეს სტრიქონებია გატანილი კრებულის სათაურად (ყდაზე ერთი სიტყვაა გამოცვლილი)... და სხვ.

მერაბ ბერიძის სიტყვათქმნადობა შემოქმედებითი პროცესის განუყოფელი ნაწილია და ავლენს ქართული ენის შინაგან ბუნებას. სიტყვაწარმოების მოდელთა წარმოდგენა, ფაქტობრივად, წარმოაჩენს ენის პოტენციურ შესაძლებლობას, რაც ენის პოეტურ სიტყვაწარმოებით სისტემაში მანიფესტირდება. მერაბ ბერიძისეული სიტყვათქმნადობა მრავალფეროვანია ამ ერთი (პირველი) კრებულის მიხედვითაც კი, ხოლო ავტორისეული ოკაზონალიზმები უცილოდ ამდიდრებენ ქართულ ენას.

#### **დამოწმებული ლიტერატურა:**

მერაბ ბერიძე, 2019 - უნდა იფხიზლო მაშინ, როცა მგლებსაც კი სძინავთ. სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, ახალციხე, 2019.

ზექალაშვილი, კიკნაძე, 2015 - ზექალაშვილი რ., კიკნაძე ე., ზმნური ნეოლოგიზმები ქართულ პოეტურ დისკურსში. ენათმეცნიერების საკითხები, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2015.

შანიძე, 1973 - აკაკი შანიძე, ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 1973.